

УДК 665.347.8:338.439.5(477)

ФОРМУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ НА РИНКУ СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ В УКРАЇНІ

Л.С. Денисенко, аспірант*

Розглянуто динаміку врожайності, виробництва вітчизняної соняшникової олії, наведено перелік основних українських виробників цього виду продукції. Проаналізовано цінову ситуацію на ринку соняшникової олії. Висвітлено питому вагу української соняшникової олії у світовому виробництві та експорті.

Вітчизняний ринок, кон'юнктура, соняшникова олія, виробництво, експорт, ціна.

Соняшникова олія є одним з основних рослинних жирів у світі. Попит на неї постійно зростає. З одного боку, це зумовлено загальними причинами, характерними для зростання ринку рослинних олій. З другого – зростає використання рослинних олій в інших цілях. Оскільки Україна експортує понад половину виробленої соняшникової олії, доцільно буде розглянути саме цей ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти розвитку маркетингових досліджень та вивчення економічної кон'юнктури й ринку насіння соняшнику та соняшникової олії знайшли своє відображення в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: В.П. Галушко [2], В.К. Збарського [4], О. Маслака [7], П.Т. Саблука [10], О.М. Шпичака [12], та інших.

Мета дослідження – виявлення основних тенденцій на вітчизняному ринку соняшникової олії.

Виклад основного матеріалу. Активний розвиток олійно-жирової промисловості вимагає відповідного рівня забезпеченості олійною сировиною. При цьому, лідерами виробництва та основними виробниками насіння соняшнику є Росія, Україна, країни ЄС-27 та Аргентина.

У 2012/13 маркетинговому році посівні площі під соняшником в Україні становили 5,13 млн га, що на 8 % більше, ніж у попередньому (4,7 млн га). Середня врожайність насіння соняшнику в цьому ж році стано-

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України В.П.Галушко

виль 17 ц/га проти 20 ц/га в 2011/12 МР. Неприятливі погодні умови позначилися також і на якісних характеристиках насіння соняшнику. Зокрема, учасники ринку відзначали велику кількість олієнасіння з низькою олійністю, яка в деяких випадках не перевищувала 38–40 %. У підсумку в 2012 р., незважаючи на всі песимістичні прогнози, в Україні було зібрано достатньо високий, за останні кілька сезонів, і невисокий, порівняно з минулим сезоном, урожай соняшнику, який становив 8,6 млн т (проти 9,4 млн т у 2011/12 МР) [9].

В Україні в січні-квітні 2013 р. виробництво нерафінованої соняшникової олії становило 1,2 млн т, що на 5,8 % менше, ніж за чотири місяці 2012 р., повідомила Державна служба статистики.

Згідно з повідомленням, у квітні обсяг виробництва соняшникової олії становив 243 тис. т, що на 22,5 % менше, ніж у квітні 2012 р. і на 20,9 % поступається показникам березня поточного року.

Як повідомляв УНІАН, за прогнозами галузевої асоціації «Укроліяпром», виробництво соняшникової олії в Україні в 2012/13 МР (вересень 2012 – серпень 2013) може скоротитися до 3,6 млн т з 3,8 млн т у минулому маркетинговому сезоні, у зв'язку зі зменшенням врожаю соняшнику.

За даними Державної служби статистики України, в I кварталі 2013 р. виробництво нерафінованої соняшникової олії скоротилося до 962 тис. т, що на 0,4 % менше, ніж у першому кварталі 2012 р. [2].

На сьогодні в Україні налічується близько 10 найбільших виробників рослинної олії, які контролюють до 90 % усього виробництва.

Найбільшими виробниками соняшникової олії в Україні є:

- ДП «Сан-трейд» (Bunge Ltd.);
- ЗАТ «АТ Каргілл» (Cargill Inc.);
- ЗАТ «Євротек»;
- ОДО "Холдинг «Зерноторгова компанія»;
- холдинг «Кернел Групп»;
- промислова група «КМТ»;
- ВАТ «Одеський олійно-жировий комбінат»;
- ЗАТ «Пологівський МЄЗ» [1].

Динаміку виробництва соняшникової олії розглянемо в таблиці.

Щомісячне споживання соняшникової олії в Україні становить близько 40 тис. т. Річний показник споживання соняшникової олії становить 400–450 тис. т. У сезоні 2012/13 МР внутрішнє споживання олії очікується на рівні 450 тис. т, або близько 13 % від її виробництва. Експорт при цьому може становити близько 3,1 млн. т. Споживання олій рослинних у 2012/13 МР очікується на рівні раціональної норми – 13 кг на особу.

Ціна олії соняшникової у квітні 2013 р. за даними Держкомстату, становила 15,01 грн за 1 л. За даними Держцінінспекції, ціна на олію соняшникову в січні 2010 р. становила 10,69 грн за 1 л.

У 2012/13 МР Україна зберігає позитивну динаміку експорту соняшникової олії, залишаючись на першому місці серед світових експортерів цього продукту. Частка ж вітчизняної соняшникової олії на світовому ринку становить 56 % і продовжує зростати. Так, у вересні-лютому 2012/13 МР

Україна вже експортувала на зовнішні ринки понад 1,8 млн т соняшникової олії. А за відповідний період минулого маркетингового періоду було поставлено 1,4 млн т цього продукту.

Виробництво соняшникової олії в Україні (дані по підприємствах, які звітуються Держкомстату)*

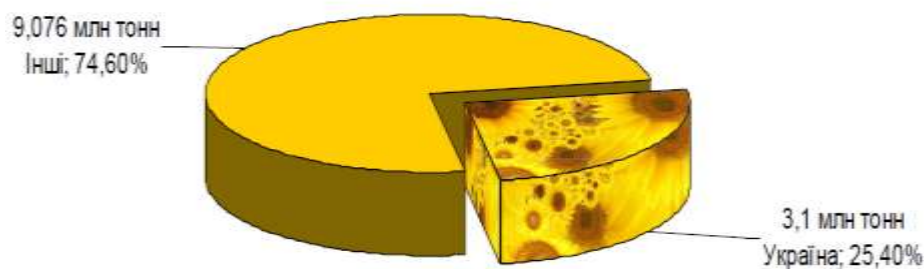
Маркетинговий рік	Виробництво, млн. т
2004/05	1,165
2005/06	1,973
2006/07	2,124
2007/08	1,784
2008/09	2,498
2011/12	3,611

* За даними Держкомстату.

Зі слів Генерального директора асоціації «Укроліяпром» Степана Капшука, наразі споживачами вітчизняної соняшникової олії є понад 90 країн світу. Переважно це Індія (понад 30,1 %), Єгипет (понад 12,6 %), країни ЄС (близько 16 %), Іран (5,8 %) і Туреччина (9,0 %) [8].

Крім того, у поточному маркетинговому році розширюються торговельно-економічні відносини з Китаєм, на який припадає вже майже 6 % вітчизняних поставок соняшникової олії. З початку 2012/13 МР українські аграрії поставили туди понад 100 тис. т соняшникової олії. А це майже вдвічі більше, ніж за аналогічний період минулого маркетингового періоду [11].

За даними минулих років Україна є одним з основних світових виробників насіння соняшнику. Питома вага України у світовому виробництві соняшнику становить 21,4 %, а олії, виробленої з нього – 25,4 % (рис.1).

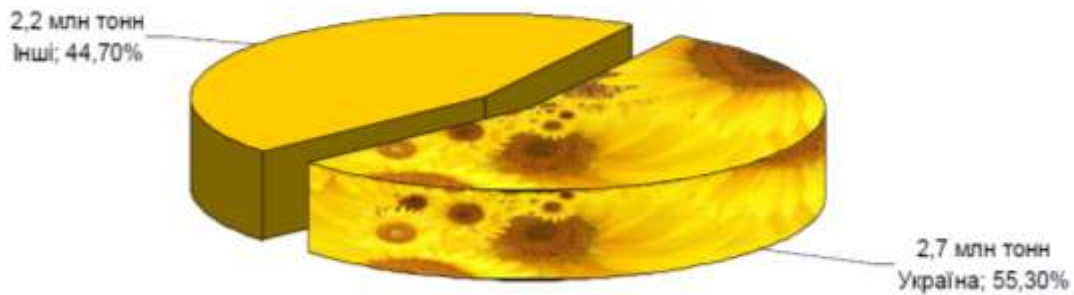
Рис. 1. Питома вага України у світовому виробництві соняшникової олії у 2011/12 МР (виробництво – 12,176 млн т)*

*Джерело: [6]

Обсяг експорту соняшникової олії у світі у 2011/12 МР становить 4,9 млн т, з яких вагома частка належить Україні – понад 55 % (рис. 2).

З 1 січня 2009 р. вивізне мито на насіння соняшнику становило 13 %, з 1 січня 2010 р. – 12 %, а з 2014 р. вивізне (експертне) мито на насіння соняшнику (подрібненого або неподрібненого) не справлятиметься [11].

Постійне зростання вітчизняних потужностей з переробки насіння олійних культур в Україні створює конкурентне середовище та сприятливу цінову ситуацію як для сільгосптоваровиробників, так і для переробників.

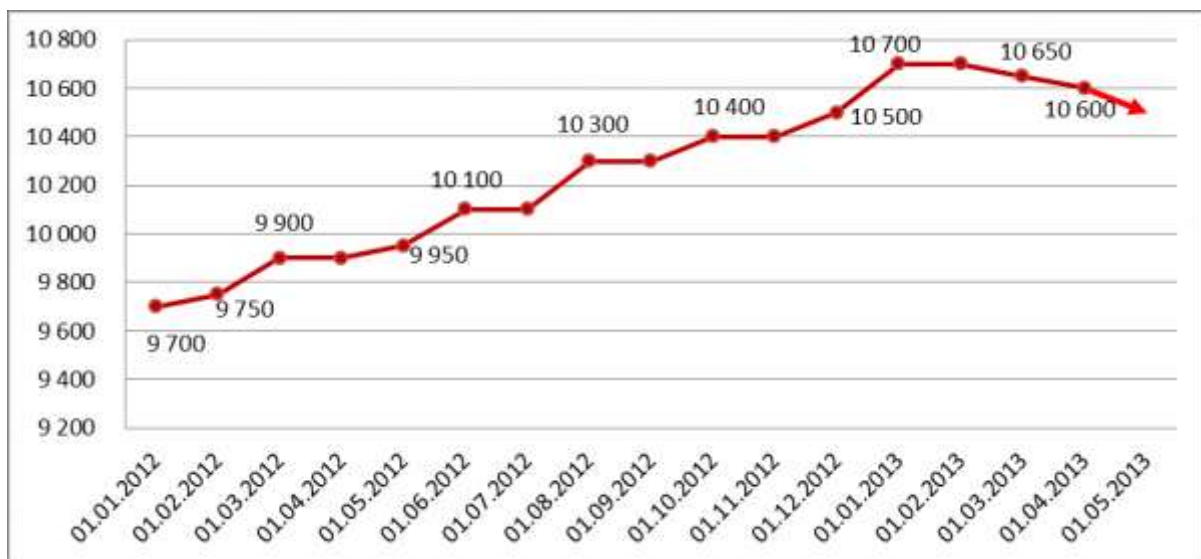

Рис. 2. Питома вага України у світовому експорті соняшникової олії у 2011/12 МР*

*-Джерело: [6]

Згідно з даними щотижневого моніторингу Експерт Агро, на внутрішньому ринку України протягом квітня 2013 р. спостерігалось зниження цін на насіння соняшнику. Так, станом на 26 квітня, середня закупівельна ціна на соняшник становила 4585 грн/т на EXW, що на 165 грн/т менше, ніж було у попередньому місяці, і 4760 грн/т на СРТ – на 30 грн/т менше, а з початку 2013 р. – на 145 грн/т і 110 грн/т відповідно. Порівняно з аналогічною датою минулого року, середня закупівельна ціна на соняшник збільшилася на 415 грн/т (EXW) і на 475 грн/т (СРТ-підприємство) [5].

Динаміка ціни попиту на соняшкову олію в Україні у 2012–2013 рр. зображена на рис. 3.

Рис. 3. Ціна попиту на соняшкову олію в Україні, грн/т*

*Джерело: [8]

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.12.1996 № 1548, зі змінами та доповненнями, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській і Севастопольській міським державним адміністраціям надано повноваження регулювати (встановлювати):

- декларування змін оптово-відпускних цін на олію соняшкову;

- граничні рівні торговельних (постачальницько-збутових) надбавок до оптової ціни виробника (митної вартості) на олію не вище 15 %, без врахування витрат з їх транспортування у міжміському сполученні [11].

Повноваження щодо встановлення граничних рівнів торговельних надбавок та оптово-відпускних цін шляхом декларування їх зміни викори-стані в усіх регіонах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зростання площ посіву під соняшником та стабільна урожайність забезпечили Украї-ні високі валові збори. Серед світових виробників Україна посідає провід-не місце за валовим збором насіння цієї культури. Зростання потужностей переробки насіння соняшнику в Україні забезпечили лідерство з експорту олії саме нашій державі, відсоток участі якої у світовому ринку соняшни-кової олії становив 55,3 % у 2011/12 МР.

Збільшення обсягів виробництва соняшнику та соняшnikової олії є сталим. Враховуючи беззаперечне лідерство України на світовому ринку даної продукції, слід очікувати позитивних тенденцій розвитку ринку со-няшnikової олії.

Список літератури

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Жироолійна_промисловість_країни
2. Галушко В.П. Методологічні підходи до визначення пріоритетності виро-щування конкуруючих культур / В. П. Галушко, Ю. Л. Марцишевська // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 21–25.
3. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Збарський В.К. Економіка сільського господарства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. : В.К. Збарського, В.І. Мацибори. – К. : Каравела, 2012. – 312 с.
5. Інформаційно-аналітичне агентство «Експерт Агро» / [Електронний ре-сурс]. – Режим доступу : <http://expert-agro.com>
6. Інформаційно-аналітичний ресурс "Українська енергетика UA-Energy.org" / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-energy.org>
7. Маслак О. Ринок соняшнику: втрачені надії / О. Маслак // Пропозиція. – 2009. – № 1. – С. 56–58.
8. Офіційний сайт інформаційного агентства УНІАН / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/news/168384-virobnitstvo-sonyashnikovoji-oliji-v-ukrajini-za-4-misyatsi-skorotilosya-na-04.html>
9. Офіційний сайт ТОВ «Агропартнер» / [Електронний ресурс]. – Режим дос-тупу : <http://www.agropartner.info/list/ru/news/0/1787.html>
10. Саблук П. Т. Агропромисловий комплекс у системі зовнішньоекономічної ді-яльності України / П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В.І. Власов та ін. ; за ред. П.Т. Саб-лука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
11. Урядовий портал / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246232533&cat_id=244276429
12. Шпичак О.М. Система організаційно-економічних механізмів функціонуван-ня основних агропродовольчих підкомплексів рослинництва України / за ред. О.М. Шпичака. – К. : Нічлава, 2009. – 406 с.

Рассмотрена динамика урожайности, производства отечественного подсолнечного масла, приведен перечень основных украинских производителей данного вида продукции. Проанализирована ценовая ситуация на рынке подсолнечного масла. Освещен удельный вес украинского подсолнечного масла в мировом производстве и экспорте.

Отечественный рынок, конъюнктура, подсолнечное масло, производство, экспорт, цена.

This article is focused on dynamics of yields, production of domestic sunflower oil, a list of the basic Ukrainian producers of this product. Analyzed the price situation on the market of sunflower oil. Covered the share of Ukrainian sunflower oil in the world production and exports.

The domestic market, conjuncture, sunflower oil, production, exports.